

Učiteljski TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celi poli. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in razpošiljanje oskerbuje založništvo.

List I.

V Ljubljani, 1. januarija 1877.

Tečaj XVII.

Obravnava beril v ljudskeji šoli.

Zapisal V. J.

Berilo ali čitanka je v narodnej ali ljudskeji šoli središče vsega jezikovega, kakor znanstvenega poduka sploh. Tu je prilika združevati predmet s predmetom; tu se različne panoge uka vzajemno podpirajo in dopolnujejo. Dva glavna smotra sta, katera učitelj tu doseza in sicer: a) da učence seznanji z jezikoslovjem, in b) da jih podučuje v znanstvenih in v takih predmetih, ki vplivajo na požlahnjenje serca, bistrenje uma, vterjenje volje. Z ozirom na izrečena momenta je učitelju tudi rabiti berilo ali čitanko. Umeje se, da se vsa berila ne smejo, pa se tudi ne dadó obravnavati po jednem kopitu. Razlike v obravnavi zahtevajo: a) starost in zmožnost učencev, b) zadržaj ali zapopadek berila, c) slučajne potrebe in okoliščine tudi včasih zahtevajo natančneje, razširjeno obravnavo jednega ali drugega berila.

Vsako berilo ima nekakov posebni namen, katerega pisatelj doseza pri svojih čitateljih: ali jih h kakej reči napeljuje, ali jih od nje odvračuje, jih podučuje ali kratkočasi; zbuja jim različna čutila in hrepenenje. Po dobrej obravnavi oni namen tudi more doseči. Ako se večje berilo jemlje v svoji skupini in se prebira več časa, posreduje táko spoznanje dobrega in slabega, koristnega in škodljivega, pripomore ločiti zerno od plev, ter dobro, koristno sprejemati in nepravo, škodljivo opuščati.

Pravilno, lepo razumljivo čitanje je nedvomljivo najpervi in najpoglavitnejši smoter tega učnega predmeta. Učitelj naj toraj najpervo skerbi, da svoje začetnike priučí pravilnega in lepo razumljivega čitanja. Vsi drugi smotri pa, bodi si jezikovi, znanstveni ali kakoršni-koli, so po-

stranski in se po stopinjah učencev rastoč na prvi naslanjajo; kolikor bolj so si namreč učenci bili prisvojili prvi, toliko veči prostor se sme pri obravnavi prepustiti poslednjemu. Ali kratko rečeno: bolje, ko uže otroci beró, toliko svobodneje in lože, toliko več sme učitelj v berilo vpletati drugih nauk, ali iz slovnice ali glede na zadržaj berila. Dokler pa otroci ne znajo brati, naj se vse druge obravnave pri branji skerčijo — a nikdar popolnoma ne izpusté.

Učiteljeva skerb bodi, da učenci pisateljve misli, ki se v berilu nahajajo, zapopadejo, in jih v tem smislu razumo, kakor jih je pisatelj zapisal. Na učiteljeva vprašanja naj dadó vse glavne poteze zadržaja ustmeno, na višjej stopinji pa tudi pismeno. Naposled, ko se učenci uže bolj privadijo, naj se pripovedovanje zadržaja verši ustmeno in pismeno brez učiteljevih vprašanj. Da pa učitelj more temu zadostovati, treba mu je dobro premisliti in se pripraviti — kako bode razlagal to in ono, ktere nauke bode pri obravnavi vpletal, in kako jih bode strinjal? Obravnava sama na sebi pa se dá po mojih nemerodajnih mislih tako-le vrediti:

1. Učitelj naj (posebno v prvih razredih) na kratko pove zapopadek berila sè svojo besedo, ali pa naj sam berilo lepo zastopno prečita.
2. Naj še bere jeden izmed boljših bralcev v šoli.
3. Ako je berilo dolgo in je sestavljeno iz več glavnih delov, naj se bere po odstavkih.
4. Neumevni ali nenavadni izrazi se razlagajo in z drugimi, ki so enacega pomena, primerjajo in pojasnujejo.
5. Da se učenci s poslušanjem preveč ne utrudijo (posebno v prvih razredih) naj berilo zopet prečita kak boljši čitalec.
6. Zdaj še le naj učitelj povprašuje po važnejših delih berila; učenci pa naj odgovarjajo vsikdar v polnih stavkih; na to naj učitej pazi z doslednostjo.
7. Ako je v berilo vpleten kak nauk, naj se zdaj poišče in razlaga.
8. Ako ta nauk v berilu vterjuje kak pregovor ali izrek, naj si ga otroci zapomnijo na pamet.
9. Ako nij nobenega, naj učitelj sam pové kak pripravi pregovor, izrek, kako malo povest ali kako bazen, če mu je znano kaj primernega, to nikdar ne škoduje, marveč berilo pojasnuje.
10. Vadi naj se v gladkem čitanji, naj čita več učencev ali učenk zaporedoma, tudi po več skupaj ob jednom, po oddelkih, ves razred — menjevaje (to posebno v prvih dveh razredih).
11. Po takšnej obravnavi pride se k slovniskim vajam — če je berilo tem ugodno. Vadi naj se v tem, kar se je bilo ravno pred, ali dosedaj v slovnici vzelo, n. pr. poiščejo se samostavniki, pove se njih spol itd., poiščejo se druga besedna plemena. V višjih razredih se poiščejo (goli) stavki. Prestavlja se iz tega v drugi čas, spreminjajo se doveršivni glagoli v nedoveršivne. Tudi v pismene naloge se tako obdelana berila dadó izvrstno vporabiti na pr. berilo se prepíše, zapišejo se posamna besedna plemena. Ako so osebe v berilu, naj učitelj veli te premeniti, ženske z moškimi in nasprotno. Tretja oseba naj se premeni s prvo ali kako drugo v katerem-koli številu. Cela povest naj se tako prepíše v kakej drugej osebi kakor je v bukvah zapisano. Zapiše se tudi lahko samo glavna misel i. t. d.
12. Ako je berilo pripravno, naj se ga otroci nauče na pamet.

Naj dostavim tudi tukaj malo opombo v pojasnjenje kakovosti ravnjanja. Ako otroci kako berilo pripovedujejo na pamet, je nepričakovano

bolje, ako deklamavajo spredej na odru, obrnjeni proti svojim součencem, tako dobivajo več poguma, samozavesti in veselja. Tu se skušajo, kateri bo boljše in lepše govoril. Jako spodbudljivo je, ako se jim dá na izbor in prosto voljo, ktera berila in koliko se jih kdo hoče naučiti. Dobro deklamovana berila pa naj se vsakemu posebej zaznamujejo, koliko in katerih beril kdo zna. Zaznamuje se lahko sè številko berila. Vspeh takega učenja vsaja čverste korenine v jezikoslovje, književni jezik se vterjuje v vsakdanjej besedi, in govor postane izobražen, kakor pristuje o-mikanemu.

1. Pesmi. a) Učitelj naj se tu ne prizadeva, da bi razlagal svojim učencem vse pesniška pravila na dolgo in široko, kakor na pr. razna merila, rime itd. To bi bilo brezvspešno in bi posebno tam, kjer še učenci ne umejo slovnice, več škodilo, nego koristilo. b) Otrôci pri pesmih radi zaidejo v poskavalno branje, beró s posebnim naglašanjem rim; treba čuvati jih tega i do-sezati čitanje strogo po ločilih.

2. Prirodoslovje. Pri tem predmetu — posebno v fiziki in kemiji — naj se nikar ne eksperimentuje preveč na dražih in nenavadnih preparatih, kojih otroci ne poznajo in ne morejo umeti, marveč naj se dokazuje ta ali una sila v naravi z navadnimi vsakdanjimi izgledi, ki se v življenji mej prostim ljudstvom pogosto ponavljajo. (*Več o prirodopisu sem uže posebej govoril v „Uč. Tov.“ 21. listu 1. nov. p. l.*)

3. Zemljepisje in zgodovina. Tu je menda pač treba uplivati pri vsakej priložnosti na spoznanje domačega kraja, domače zemlje, domačega ljudstva, domačih šeg in navad. Treba je vcepiti pravo gorečo ljubezen do svojega národa in njegovega imetka. Zgodaj naj se otroci učé spoštovati domovino in njeno imovino, da ne postanejo njej nevhaležni sinovi — izdajice. Pove naj se mladini, nastopnim deržavljanom, kako navdušeni so naši pradedje branili domovino, cesarstvo, kako hrabro so odganjali sovražnika od deželnih mej itd. Škoda, da se ravno v tej stroki mnogokrat iz nekeve nespametne strahljivosti ali pa iz pomanjkanja domovinskih čutil, iz pomanjkanja domovinske ljubezni ali pa iz gole mlačnosti, sila malo, ali pa celo nič ne stori. Beseda, ki se o pravem času spregovori, ni izgubljena; mladina ne najde sama tega, marveč se mora v to odgojiti.

4. Pri berilih nrvstvenega zaderžaja, katera nameravajo vzbujati i vcepljevati čednosti in kreposti naj se pazi, da se ne žalijo verska čutila. Slovniška obravnava naj bi tudi pri takšnih berilih, če se v berilih nahaja, odpadla.

Valentin Vodnik.

XII. Da je Vodnik res duševni oče naroda našega, to je iz do-sedanjega opisovanja pač razvidno, in kako napačno je, da se „Vodnikove ulice“ po nemški velijo „Wasser-Gasse!“ — Vodnik je otec poezije, a tudi proze slovenske. — Povedal sem, kako je vplival nanj prvi dobri slovanski jezikoslovec J. Dobrovský (r. 1753, u. 1829); kako je za slo-venščino Vodnik vžgal Kopitarja (r. 1780, u. 1844), bere se v tega

„Selbstbiographie“ pr. Mikl. 1851 in Bleiw. Kol. 1855; dopisal mu je bil nekdanj Vuk Stefanovič Karadžič (r. 1787, u. 1864). — Kar je verli M. Ravnikar svetoval na pr. l. 1815 o čisti prozi slovenski, to je dokazoval Vodnik že v prejšnjem veku na pr. l. 1799 itd. — Po njem se je vzbudil nekoliko Vodnik koroškim Slovincem t. j. U. Jarnik (r. 1784, u. 1844); po njem je posnemal J. Primic (r. 1785, u. 1823), L. Dolinar (r. 1794, u. 1863), Bl. Potočnik (r. 1799, u. 1872) itd. Kaki naslednik mu je bil Metelko z Metelkovci, glej Jezičnik IX — XI. —

Trojaci — v slovenskem pesništvu pervaci — občevali so med seboj l. 1818 — 19, kar je vsakemu rodoljubu jako znamenito, in ti so: V. Vodnik, Fr. Prešern pa J. Vesel Koseski. Popeval je J. Vesel l. 1817 po nemški, in l. 1818 zložil je prvi slovenski sonet, kteremu je za nemški „Trost“ Vodnik nasvetoval po slovenski naslov „Potažva“ (cf. Laib. Wochenbl., Bleiw. Koled. 1852, Vodnik. Spomenik itd.). Da je Vodnikova „Iliria oživljena“ in „Iliria zveličana“ mati Koseskovi: „Slovenija cesarju Ferdinandu l. 1844,“ kdo ne vé? — Po Vodniku navdušil se je dr. J. Zupan (r. 1785, u. 1852), M. Čop (r. 1797, u. 1835), A. Smole (r. 1800, u. 1840); po njem in z njim je delovati jel M. Ravnikar, Fr. Metelko, J. Zalokar itd. itd. —

Napoleon reče:	I Vodnik zapoje:
Iliria vstan'!	Iliria vstan'! itd.

In — Napoleon je šel, Vodnik pa je ostal, Marmont in Napoleon — oba sta šla, Vodnik pa je ostal — ter postal po pesmih svojih otec oživljeni Iliriji, pa Ilirijanom, pa Ilirski Danici (pr. Gaj in Gajevci; Stanko Vraz; Illyrismus u. illyr. Litteratur, sp. Fr. Afrić 1876 itd.). — Po Vodniku spreménil se je „Laib. Wochenblatt“ l. 1819 v „Illyrisches Blatt“, in so vanj dopisovali prijazni mu profesorji Zupančič, Richter, Heinrich, in je izhajal do l. 1849, kjer je naposled opisan pogreb Prešernov. — Koliko je poslej dobil učencev, naslednikov pevcev in pisateljev sploh, kdo pové? —

Vodnik je tudi mučenec slovenske narodnosti. Kdor pa pozná vse razmere tedanje, rad priterjuje pisatelju najnovejše zgodovine Kranjske, kteri (A. Dimitz IV, str. 354) piše: »Aus dem allem ergibt es sich aber auch bis zur Evidenz, dass Vodniks jedenfalls formvollendete, poetisch-schöne Hymne weniger eine Huldigung für Napoleon, als der schwärmerische Erguss nationalen Selbstgefühls, eine patriotische Phantasie war, für welche man mit dem offenen, warmfühlenden, durch und durch edlen Poeten nicht ins Gericht gehen kann. Wenn dieses vonseite der oesterreichischen Regierung nach dem Abzuge der Franzosen geschehen ist und der arme Vodnik deshalb in Zurücksetzung und Noth seine Tage endigen musste, so kann man darin eben nur ein trauriges Symptom der auf die Befreiungskriege gefolgtten Reaction des Servilismus und der Demagogenriecherei erblicken, welche unser Dichter nach kurzem Begeisterungsrausche vergeblich durch seine »Illyria zveličana« zu beschwören versuchte.«

Sloví prav res Vodnikova „Iliria oživljena“; sloví pa tudi njegova „Iliria zveličana.“ — „Zveličana bodem — Zavupati smem itd.“ popeval je že v prvi, in v njej na koncu je zapisal Vodnik sam, da nasledvati ima „Illyria magnificata — Slovenia zveličana“ (cf. Koseski Slovenija 1844: Rudolf prvi je bil moj prvi v resnici zveličar). Nahaja se v Vodnikovem rokopisu poslednja vpisana v dvojnem izdelku — daljšem i krajšem. Nekatere verstice so v tej, nekatere v uni boljše zadete na pr.: „Iz Dunaja kliče — Ilirji glasno: — Slovenska beseda — Vučena naj bo“ — in: „Iz Dunaja kliče — Ilirja vstan — Svobódnosti tvoje — Napočil je dan“ itd. Pripisano je v krajšem izdelku: Zveličanja tebi itd. — Pervo je Vodnik sam dal na svetlo; kdo vé, kako bi bil vredil bil v ta namen drugo? — Ker ste te dvé pesmi (cf. Vodnikove Pesni strv. 12—17; Vodn. Spomenik str. 27. 28) tolikanj pomenljive — vesele in žalostne — osode bile Vodniku, naj sledite k sklepu njegovega pričujočega opisovanja v slovstvu slovenskem:

Iliria oživljena.

Napoleon reče:	Je Galian hraber
Iliria vstan!	Na Padu, pred njim
Vstaja, izdiha:	Dorašen je tresel
Kdo kliče na dan?	V' ozidju se Rim.
O vitez dobrótni	Že močen na morju
Kaj Ti me budiš!	Ilirjan je bil,
Daš roko mogočno,	K' se ladie tesat
Me gori deržiš!	Je Rimic vučil.
Kaj bodem Ti dala? —	Počasi pa Rimic
Poglédam okrog,	Na vojsko ravná,
Izločit ne morem	Se morja navaja
Skor svojih otrók.	Premaga obá.
Kdo najde Metulo	Široko razgraja
In Terpo moj grad?	Per sedem sto lét,
Emona, Skardona	Al sprave sosednje
Sta komaj poznat.	Ni hotel imét.
Nazaj spet junake	Od severja pride
Kdo bode mi dal,	Nad njega vihár,
Ki jih se Spartanski	Nevrédne gospóde
Je vajvoda bal?	Iz viškiga vdar'.
Od nékdaj snežniki	Zdaj Branci in Gotje
So najina last,	In Némci slové,
Od tód se je naša	Ilir pa v' tamnice
Razlégala čast.	Pozablene gré.

Dva sedem sto soncov
Zaraša ga mah,
Napoleon trébit
Vkaže mu prah.

Ilirsko me kliče
Latinic in Grék,
Slovensko me pravio
Domači vsi prék.

Dobrovčan, Kotðran
Primoric, Gorénc,
Pokopjan po starim
Se zove Slovénc.

Od perviga tukaj
Stanuje moj ród,
Če vé kdo za drugja,
Naj reče, odkód?

Z' Bilipam in Sandram
So jméli terd boj,
Latince po mokrim
Strahval je njih roj.

Zveličana bódem,
Zavupati smém,
Godí se eno čudo,
Naprej ga povém.

Duh stópa v' Slovénce
Napoleonov,
En zarod poganja
Prerojen ves nov.

Operto eno roko
Na Galio jmam,
Ta drugo pa Grékam
Priazno podam.

Na Grecie čelu
Korinto stojí,
Iliria v' sercu
Európe leží.

Korintu so rekli:
Helénsko okó;
Iliria perstan
Evrópi ni bo.

Iliria zveličana.

Iz Dunaja kliče:
Iliria vstan!
Zveličanja tebi
Napočil je dan.

Po starih pravicah
Prijemi oblast,
In starmu jeziku
Obvaruvaj čast.

Mat' stara Slovenja
Se komej zavé;
V očeh ji vesele
Igrajo solzé.

Kdo čisla moj jezik,
Kdo zove me mat'?
Ga hočem al oča
Al sina imenvat.

Čez lastne snežnike
Po traku vodà
Junake sim svoje
Pelala nekdà.

Po hribih, po dolih
Raširjen njih rod,
Prisegnil je slavni
Dunavini prod.

Vindisa, Vindona
Slovenski ste blè,
Na Nemcih Slovincu
Je Vindec imè.

Tam vedno zidali
Hasburski so grad;
To prosto vozili
Do morja zaklad.

O mejah Hrovaških
Prot' Turkam na bran
Nezdavno strahvali
Belgradski divan.

Od stariga debla
Nihče nas ločit,
Dok sila Francoska
Ne mogla odbit.

Napoljon ne sebi
 Ne meni izvest —
 Razmeta, razgraja
 Vse stare pod pest.

Ne misli mi biti
 Ne oča ne kralj,
 Blěš zvezde kervave
 Vse serca ražalj.

Na glas sim mu pela
 Rimljanov zapad —
 Gluhej pa ni tarme
 Ko viteski glad.

Sim pela »jes perstan
 Evropini bom;«
 Ne dá me nevesti —
 Se vdere na lom.

Kar stane od burje
 Osvetni vihar,
 Evropa enako
 Velikana vdar.

Izbudi se pesem
 Očišenih vust,
 Od starga očeta
 Dat' hvalni okust.

Prisvetli, dobrotni
 Po Rudolpu Vnuk!
 Ti vstaviš pravico,
 Besedo in vuk.

Narave slovenske
 Oživleni kal
 Bo cvetjem in sadjem
 Cesarstvo obdal.

Ti skupiš Evropo
 Dat' roke si v' stren,
 Da sebi prisega
 Svet vekomi sklen.

Na sercu s' mi rastel
 Me Babico veš,
 Med svoje pristare
 Kraljice me deš.

Me sebi zapletaš
 Med slavni svoj venc,
 Zveliča me tebi
 Naš zvesti Slovénc.

Samica ti dajam
 Dost' pridnih otrok,
 Premnogih pa sestram
 Pridružena rok.

Te slovejo Pola,
 Tersat ino Terst.
 Dinarsko premorje
 In mejsta poverst.

Zagajnata Drava
 In Sava svoj šum,
 Rogulje Triglava
 Odglasajo hrum.

Je sosed vesolnim
 Po svetu moj dom,
 Vezilo vsih polkov
 Po mokrim ti bom.

Illyria Rediviva.

Versio verbalis e Slovenico, dicto Vindico.

Napoleon dicit: . . . .
 Illyria surge! — Illyria annulus
 . . . . Europae fiet.*)

*) Sequetur **Illyria magnificata**, ceu antithesis jam tum concepta in mente poetae, in laudem ejus, qui linguam excoli juberet Slovenicam, atque gentem erudiri, quod fecit Franciscus. Nomen carminis erit: Slovenia zveličana.

Pripravljalna pot v zemljepisje in zgodovino. *)

Ljudje delajo vodna pota, a iz morja je postala tu in tam suha zemlja.

Ni je dežele v Evropi, da bi ne imela takih vodnih potov. Sicer so napravo takih vodnih potov nekoliko opustili, od kar so jeli železnice delati, v najnovejših so vendar doveršili velikanski kanal iz rudečega v sredozemsko morje, še bolj velikansko delo pa bode kanal iz karaibskega zaliva v Veliko morje, izpeljan sicer ni, tudi se delo še ni začelo, a osnovan je že; Amerika je že izpeljala velikanska dela.

A po nekaterih krajih je sedaj suha zemlja, koder je bilo nekdanj morje, to so učinili nekaj ljudje, nekaj pa natorne sile. Spodnji Egiptet je bil, kakor vse kaže, morski zaliv. A leto za letom donša reka Nil grezi in peska, in tako počasi morje zasipa in še sedaj vsako leto nekaj morja zasuje, posebno na vzhod pri svojem ustju.

Isto tako delajo tudi druge reke pri svojem ustju, in tako se morskimi bregovi čedalje bolj v morje stegujejo, suha zemlja nastaja tam, kjer je bilo poprej morje, ljudje pridejo, se tam naselijo, postavijo sela in mesta, tako je na pr. Nizozemje, kjer cvete kupčija in obert, in kjer so sedaj velika pomorska mesta, nanos nemških rek — Rene, Moze in Skalde. Pa tudi iz srede morja se vzdigujejo iz globočine novi otoki, zgodovina nam pripoveduje od več otokov, ki so nastali v gerškem morji, nekateri še vpričo ljudi.

So pa tudi velike peščene ravnine in drugi nizki kraji na zemlji, od katerih mislijo, da so bili nekdanj pod morjem, pa so pozneje postali suha zemlja. Tako mislijo od strašne puščave Sahare, od puščave Gobi v Srednji Aziji; to tudi terdijo od nižav poleg črnega in kaspiskega morja. Beržkone je bila v praveku rodovitna gornje-laška (lombardo-beneška) ravnina tudi morski zaliv.

To je natvora naredila s svojimi silovitimi močmi. Pa tudi človek jemlje s svojo pridnostjo vodi velike prostore in izsuša močvirja. Večidel Holandije je bil močvirje. Ljudje so morju stavili jezove, stoječi vodi so skopali vodotoke, in postala je iz močvirjev rodovitna zemlja. Sedaj dela ratar tam, kjer je ribič nastavljal svoje mreže ribam, tolsta živina se pase tam, kjer so švigale urne ribice.

Ni še 100 let tega, kar je bilo od Ljubljane do Verhnike veliko močvirje, ko bi si bil kdo upal stopiti v to močvirje, pogreznil bi se bil, nezdrava megla je stala na tem močvirju, ako je deževalo nekoliko dni, je bilo vse od Ljubljane do Verhnike pod vodo, sedaj pa čez močvirje pelje železnica, pota so napravljena tam, kjer so mislili, da močvirje nima dna, ljudje so prišli in se po močvirji naselili. Kako se je to zgodilo? Umni ljudje so odperli pot vodam, prekopavši svet med

*) Glej „Učit. Tov.“ pr. I. v 22. l. str. 348.

Golovcem in Gradom, znižali in uravnali strugo Ljubljanici, da se hitreje odteka, sedaj so se pa upali okoličani na močvirje, delali grabna na vse kraje, svet se je vsušil, tako da so ljudje iz maha narejali njive in travnike. — Pa kaj se zgodi. — Kar človek stori, natvora mu pa podira, vode, ki od vseh strani vzlasti pri Ljubljani teko v Ljubljanico — Gradašica in Mali Graben — zanašati strugo Ljubljanici in voda zopet zaostaja in ob deževji je zopet močvirje pod vodo. Zemlja, ki je poprej tako rekoč kar plavala po močvirju, se sedaj useda, svet se znižuje in voda zaostaja. Človek se mora vedno in neprestano boriti se z neprijetelskimi silami v naravi, da jih ukroti in v svojo službo podverže.

14. Velike spremembe so se na zemlji tudi godile vsled notranjega ognja — po ognjenikih in potresih.

Kedar je močno suho, vidimo razpoke po zemlji. Včasih se gore utergajo in pridero v dolino, snežni plazovi prihrume iz visokih gora razdevaje vse, kar jim je na poti. — Včasih se tudi zemlja pogrezne, kedar se udere pri podzemeljskih votlinah unanja skorja.

To se že enkoliko da razumeti, veliko znamenitnejši so tisti prikazi, ako se od znotraj poveršje zemlje vzdigne in tam nastanejo gore in otoki, kjer jih poprej ni bilo. Kedar se to zgodi, vselej bruhne ogenj iz zemlje, ali pa se zemlja močno potrese.

V sredi zemlje je taka vročina, da so naše kovine vse tam raztopljene, ognjeniki so pa kakor dimniki pri tem velikanskem ognjišču, ki je v sredi zemlje. Ognjeniki iz sebe mečejo stopljeno kamenje, od kod bi neki to prišlo, kakor od tam, kjer je vročina taka, da se kamenje topi. Vulkani ali ognjeniki so prevotlani hribi, ki iz sebe blujejo razno snovino. Zunanja podoba ognjenikov je sicer premenljiva, zlasti njih verhovi se zelo spreminjajo, sem ter tje tudi njih strani. Največ pa so ognjeniki podobni odbitemu stošku, rebra so več ali manj sterma.

Na verhu imajo žrelo kotlu podobno, ki se imenuje žekno. V dno žekna se vidi, kako se stopljena snov vzdiguje in pada. Ta stopljena snov se imenuje lava. Kedar se lava čedalje više vzdiguje, tačas pričakujejo, da bode gora začela bljuvati. Iz gore se začne kaditi, plinovi in dim se kviško vzdigujejo. Na enkrat se potrese hrib in vsa okolica, med strašnim ropotom se vzdigujejo ognjeni stebri proti nebu, kamnje in pepel pada daleč na okoli, gora se zavije v goste megle in tema nastane, le ognjen goreč steber verh gore se vidi. Strašen a veličasten pogled! Gorje kraju, kamor lava teče, na svojem toku vse požge, pokonča polje in človeška stanovanja; le počasi se ohladi, in postane potem prav terdo kamenje. Pepel in kamna, ki se vzdigujejo iz žrela, ali padajo nazaj, nekaj pa na deželo v okolici gore, napolnijo dolino, žugajo pokončati mesta in vasi, ali pa jih tudi popolnoma zaspo.

Taki ognjeniki so včasih nastali vpricho ljudi, kjer poprej ni bilo

sledu goram. L. 1538 se odpre na Neapoljskem pri Pucuoli blizo morja brezno, iz katerega je med silnim gromenjem bruhal dim, plamen, votlič in drugo. V dveh dneh je nastala gora, ki je sedaj 140 mtr. visoka in je tudi 5krat pozneje izbruhala vročo par.

Tud v gerškem morju so se vzdignili iz dna morja v starodavnosti nenadoma celi otoki iz morja. Tisoč let p. K. se je vzdignil otok Santorin iz morja, in poveršje je bilo večkrat spremenjeno. V Mehiki se je vzdignil septembra 1759 med strašnim podzemeljskim bobnenjem na ravnini nov hrib, iz njegovega je verha bruhal plamen in pepel. Ta hrib, Jorullo imenovan, je še sedaj ognjenik, ki se se vzdiguje 1300 mtr. nad ravnino.

Tako so menda v starodavnih časih nastale tudi druge, večje gore. Pravijo, da je Chimboraso (6548 mtr.) in Puj de Dôme znotraj votel, podzemeljski ogenj ga je, kakor veliki mehur, vzdignil kviško iz zemlje. Tista vulkanska moč, ki gore vzdiguje, in v plamenih kvišku šviga, nareja tudi na zemlji potrese. Takrat se hribi majejo, tla se stresajo, vrelci vsahnejo, reke spreminjajo svoj tok, tu in tam se odpira zemlja, plamen in žveplene pare se iz tal vzdigujejo, živali in ljudje postajajo ometični, stolpi in mesta se zrušujejo — povsod je groza, strah in smert.

To so strašni prikazi. Kaj more slabi človek takrat, ko njegova stopinja nima kam varno stopiti, ako verhovi gora nad njim skup padajo, kedar razpadejo njegova stanovanja, kakor da bi bila iz papirja?

Kedar imajo priti taki potresi, slutijo jih že živali nekaj časa poprej. Tiči lete proč iz kraja, miši prilezejo iz tal, psi in mačke so nemirni, goveda in konji se tresajo. Človek to čuti naj pozneje, ko že živali beže, živi še on brez nepokoja.

Od silnih potresov ve zgodovina povedati mnogo strašnih zgledov, vendar so potresi v jedni deželi hujši, kakor v drugi. Vse dežele in otoki okoli sredozemskega morja so veliko terpeli pod razdevalno silo potresov. Sirijo, Malo Azijo, Gerško, Talijansko, Špansko in Portugalsko so hudi potresi velikrat pokončevali in razdevali. Po teh deželah je tudi več ognjenikov, kakor drugej po Evropi, a Islandija jih ima tudi mnogo.

Potres ob smerti Zveličarjevi se je razširil daleč po Mali Aziji. L. 1755 je bil velik potres po Aziji in Afriki, skoraj vsa vsa Evropa je čutila ta potres, in 1. novembra je pokončal mesto Lizbono na Portugalskem. L. 1783 je bil najstrašnejši potres, kar jih Evropa pomni, posebno hudo je ta potres zadel Kalabrijo in Sicilijo, kjer se je več mest spremenilo v groblje. Taki potresi so še strašnejši od ognjenikov, katerim človek vendar uteče. Ognjeniki so po vseh delih zemlje, največkrat so na otokih ali polutokih, malokedaj so daleč od morja. Prirodoznanec Fuchs našteva 672 ognjenikov, med temi jih še gorí 270. A to število

še ne pove vseh; veliko jih je na dno morja, katerih še ni gledalo človeško oko. —

Okoli ugasnenih ognjenikov je zemlja pokrita z izmetki. Posebno veliko je imela prestajati od ognjenikov južna Azija in Amerika, tam v južni Ameriki namreč so še sedaj najvišji ognjeniki, verh Akonkagua (Čiljsko) je visok 7385 mtr. V Evropi pa razsajata Etna v Siciliji (3275 mtr.) in Vezuv pri Napolji. L. 79 po Kr. roj. je izbruhal toliko pepela in lave, da je tri mesta pokril, Pompeji in Herkulanum so izkopali še le prejšno stoletje.

Izlandija, otok v Severnem ledenem morji, ki se tudi prišteva Evropi, ima toliko ognjenikov, da le malo kateri otok toliko. Ognjeniki ne bljujejo po gostem, a takrat, ko se odpro, razsajajo posebno hudo. Najimenitnejši med njimi je Hekla, visoka 1558 m. s peterimi žreli, nekateri drugi so za nekaj časa ugasnili. Kakor ognjeniki, tako tudi prihajajo vroči vreli iz središča zemlje. Nekateri teh, v Islandiji Geizer, se vzdiguje 25—30 mtr. visoko v ozračje.

Ognjeniki in potresi so tedaj veliko premenili na poveršji zemlje, ter razdejali ne le dela človeških rok, temuč tudi gore razsuli ali naredili, doline in ravnine pre naredili, vode usušili ali odperli. Sploh pa se prištevajo potresi najstrašnejšim silam v naravi, ki najhuje razrivajo poveršje zemlje.

Nazorni nauk.

Z i m a.

(Konec.)

Teden po Svetem dnevu je leto pri kraju in začne se novo. To je drugi božični praznik, ob katerem praznujemo god obrezovanja Kristu-sovega. Zadnji dan starega in začetek novega leta praznujemo svečano. Spominjamo se dobrega, kar smo vživali pretečenega leta, pred oči nam pa stopi še enkrat vse hudo, ki nas je pretečenega leta zadelo, sebi in prijateljem vošimo srečno veselo novo leto, navadno pa pristavimo: boljše od pretečenega. Ob novem letu dan po malem rase in ob Sv. 3. kraljih je že toliko dalje, kolikor „petelin čez prag skoči“. Dostokrat se pa še le ob 3 kraljih prava zima in mraz začanja. Takrat povzijejo še kruh, ki je bil pečen pred Svetim dnevom in s kredo narisajo Sv. 3 kralje na duri. Zadnji božični praznik pa je „Svečnica“. V cerkvi sveče blagoslové, in otrok, ako le more, pride ta čas v cerkev, ter prižge svojo svečico, iz cerkvenega kora pa se sliši prelepa pesem: „Štirideseti dan po porodu, je čista mati v tempelj šla“. O Svečnici pravijo, da je pol zime že minulo in medved pride ta dan iz berloga gledat, ako je solnce

na jasno prišlo, pomakne se nazaj v berlog, ter nadaljuje svoje zimsko spanje, ako pa na oblačno, pride ven. (Ako ni bilo mraza do Svečnice, bode mraz po Svečnici.) Konca svečana okoli sv. Matija se vreme rado spreoberne ali na bolje ali na slabeje; od tod znani pregovor: Sv. Matija led razbija i. t. d. Naj zima še tako razsaja, enkrat se mora vendar -le umakniti veseli pomladi, in počasi pridemo iz neprijetne zime v veselo pomlad in to se na zemlji vsako leto ponavlja, dan za dnevom mine, mesec za mescom prestopa, leto za letom prehaja, ena doba časa drugi roko podaja, in stoletje pride za stoletjem. Štejemo pa leta po Krist. rojstvu. Od tega časa je preteklo 1876 let, in tako pišemo sedaj 1877. leto; 19. stoletja, 2. tisočletja po Krist.

Povzetek.

Učili smo se, da solnce nareja dan in leto, dnevne in letne čase, tedaj dneve in leta po solncu razdeljujemo. Luna je tudi, kakor solnce telo. Tudi po luni čas razdeljujemo. Saj veste, da je včasih polna luna, in da je treba 4 tednov, da se vse to zverši. To dobo imenujemo mesec dni. Leto šteje 12 mesecev, kako se verste, to vam je znano. A vsi mesci nimajo enacega števila dni. Uganjeno je, da ima januarij 31 dni, februarij v navadnem letu 28, a v prestopnem 29 dni, prestopi se le dan a ne leto, kakor bi beseda kazala, marcij 31 dni i. t. d. — Koliko dni je to skupaj? Sedem dni je teden. Vsak mesec ima najmanj 4 tedne. Čas štejemo tedaj na ure, dni, tedne, mesce, leta in danes imamo 1. dan v 1. mescu 1. 1877. (Dnevni čas, koliko je ura?) Imamo 4 letne čase in 12 mesecev. Ko bi bili vsi letni časi enako dolgi, tedaj četert leta, bi prišli na vsak letni čas 3 mesci. In tako je tudi. Spomladanski mesci so: marcij, april, maj; poletenski: junij, julij, avgust; jesenski: september, oktober, november; zimski: december, januarij, februarij. Zadnji mesec v letu je tedaj prvi zimski mesec.

Dopisi in novice.

— *Učiteljska konferenca za Černomeljski okraj v Černomlji* dne 10. nov. 1876 ob 9. uri dopoldne. Navzoči g. c. k. okr. šol. nadzornik Anton Aleš preds. in vsi učitelji razen g. Kavšek-a iz Vinice in gne. Marije Triller iz Metlike, zadržanih zaradi bolehnosti. Počastili so uč. zbor gg.: A. Pavlin, preds. kr. š. sveta v Černomlji; V. Vesel, župnik in kr. š. svetov. in g. Janez Kapelle, ud c. k. okr. š. sveta. G. predsednik pozdravi navzoče in omeni, da je zapazil, da se v kmetijstvu v šoli premalo podučuje. Gledati je posebno na drevesnice in poduk naj je bolj praktičen. Posebno priporoča cepljenje po vaseh, kjer se bolj prilično ljudem razklada, seveda po mogočnosti. Baš tako priporoča bolj gledati na lepopisje, ki je vendar le glavni faktor v šoli. Slovensko spisje je zelo potrebno; otroci naj izdeljujejo praktične naloge, da bodo vsaj liste, pobotnice itd. pisati znali. Želeti je tudi, da bi se vsaki

šoli pridobila učiteljica v ročnih delih (gospe učiteljev bi to lahko prevzele), kar je za naš kraj velike važnosti; posebno pletenje i šivanje. Konečno omeni še g. predsednik, da bi se okr. učit. bukvarnica bolj vporabljevala; knjig je na izbor slov. i nemških i večjidel pedagoških. Za svojega namestnika si izvoli g. predsednik g. Jeršinovica iz Černomlja. Zapisnikarja enoglasno voljena sta bila g. g.: Schiller, Dular. G. Jeršinovic nasvetuje dva poročevalca v časopise. Volita se g. g. Hočevvar za nemški i Šetina sa slov. časopis.

III. S katerimi pripomočki bi se otroci privadili o pravem času v šolo hoditi i. t. d.

G. Rupnik dokazuje, da je težko rešiti to vprašanje. Izgovor otrok je, da nimajo ure, da ni bilo še kosila, slaba pot, oddaljenost itd. tedaj je težko za to kazen postaviti i stvar določiti. Domače otroke je treba kaznovati, a na oddaljene se mora ozir jemati. G. Stanonik priterjuje, a pravi, vendar je nekaj, na kar je posebno paziti. Red je prva reč v šoli. Ako si bo skušal učitelj pridobiti ljubezen otrok, z veseljem bodo hodili v šolo in gotovo tudi o pravem času. Natanko pa se to ne da doseči, otroci so predaleč in ure ne gredo enako. G. Barle nasvetuje, naj bi se naprosili č. g. župniki, da bi mežnarji $\frac{1}{2}$ ure pred šolo zvonili; otroci bi se gotovo podvzivali, da bi preje došli. Posebno naj bi pri podružnicah o pravem času 7. urc zjutraj zvonili.

G. Schiller bere nemški spis iz časopisa »die Volksschule« l. 1865, kjer učitelj dokazuje, da je šolarje na prav čas privadil s tem, da je vsak, ki je prepozno došel, pri vratih stal toliko časa, da ga je drugi rešil. Najzadnji pa je ob mesecu nesel listič starišem kazat, kolikokrat je bil prepozno in najzadnji v šoli. Poskusimo!

G. Hočevvar (nemško) se izrazi, da naj se zamudneži ravno tako okr. š. svetu izkažejo, kakor uni, ki ne pridejo v šolo. Okr. š. svet naj bi stariše ostro opominjal. Sklep: Naj se pol ure pred šolo pozvanja, stariši zamudljivcev pa naj se posvaré. (Konec prih.)

— *Cerkveno petje. Slovenec.* Pri pastirskem razgovoru ljublj. dekanije 27. nov. p. l. je bila 3. točka o cerkvenem petju. »Danica« o tem piše tako-le: »Pervi, sam izurjen in skušen pevec, poprime besedo g. Anton Potočnik, ter jedernato pojasnuje dogodke, vesele in žalostne, ktere je doživel zastran cerkvenega petja. Za njim je posebno še govoril č. o. Angelik Hribar, znani strokovnjak v petju in orgljanju, ter se je slednjič sklenilo, kako je želeti, da bi se cerkvena pesmarica z notami izdelala in se pospeševal poduk v orgljanji, oziroma, da bi to prevzelo društvo sv. Cecilije, ki se ima tudi v Ljubljani vstanoviti«. — Pri tej priliki naj posnamem, kar piše »Star organist« iz Dolenjskega v »Slovenec« 22. oktobra št. 124 o tej stvari. Najprej namreč obžaluje, da cerkveno petje tu in tam hira, in vzroke našteva. 1. Na izobraževališčih orgljanje ni več obligatni predmet, ter pristavi: naj bi vis. šolske oblastnije zopet vpeljale ta predmet, mesto kakega manj važnega v pripravnico. Dalje pravi, da orgljanje učitelju ni v nečast, marveč v posebno priznanje in spoštovanje, koristi njemu in fari. Potem spregovori po vsem resnično besedo, da podučevanje v petji prizadeva veliko truda, naj še tudi učitelju kot organistu in pevcu trud primerno plača, a organisti naj bi ne bili preveč sebični. Ena največjih zaprek v spodobnem cerkvenem petju mu je vedno premenjevanje pevk. . . Pisavec pravi: da je v 33. letih svojega cerkvenega službovanja imel 12 korov. (Koliko truda!) Verh tega se pa orglavcu še nemarnost očituje. . . Pis. želi, naj bi sl. cerk. oskerbnitva tudi pevcem in pevкам vdana bila, ter jih podpirala za petje na koro z besedo in dejanjem. . . Pis. nasvetuje dalje: Cerkvena predstojništva

naj bi skerbela, da pride cerkveni kor v posest vseh do sedaj izdanih napevov in kompozicij, naj bi jih inventarno zaznamovala in ohranila pri cerkvi ter organista za-nje odgovornega imela. Vsak kor naj bi imel Riharjeve skladbe. Kaj dobro bi bilo, da bi se posamezne pole njegovih kompozicij vkup dobivale v zvezku. Pri vsakem koru na kmetih naj bi bila naslednja muzikalna dela: Musik. časopis Kam. Mašekov, »Cecilija,« kompozicije, »Försterjeve,« Gerbčeva »Lira sionska«, L. Belarjeve »maše in Tantum ergo,« Vavkenove, P. Angelikove zbirke. Pis. priporoča »Glas. Matico«, ktera izdaja svetne in cerkvene napeve. . . . Konečno še pristavi: naj bi se petje po ljudskih šolah bolj praktično podučevalo in dolgočasni napevi po berilih zamenjali bolj z domačimi melodijami . . .

— **Iz Radoljskega okraja.** Učiteljsko zborovanje. Dne 14. grudna je bilo izvanredno zborovanje v šol. sobi v Begunjah. Na dnev. redu bila je volitev dveh zastopnikov v okrajni šol. svet, za prihodnjo 6 letno dobo. Ovega zborovanja so se udeležili vsi učitelji iz okraja, razun ednega, koji radi bolehnosti nije mogel doiti. V. č. gospod c. k. okr. šol. nadzornik Silvester Keše prične zborovanje o $\frac{1}{4}$ 11 s prijaznim pozdravom, ter izreka navzočim svojo zahvalo, ko so se v polnem številu sošli, potem naznanja in pojasnuje namen zborovanja in priporoča navzočim, da si izvolijo dva, za ta posel zmožna zastopnika, kojima bode mogoče tehtno in natanjko reševati referate, ki jih predlaga c. k. okrajni šol. svet. — Nato g. nadz. prečita postavo od 8. maja 1872, koja določuje, kteri učitelji imajo postavno volitveno pravico. Po nasvetu g. nadzornika je potem skupščina enoglasno volila g. g.: Ant. Gogalo, uč. v Begunjah za perovodjo, J. Thumo in J. Trojer-ja za uda volitvene komisije. Volitev zastopnikov v okrajni šol. svet se je po listkih veršila, in sta bila z nadpolovičnim številom oddanih glasov izvoljena: g. g. Jan. Trojar, uč. iz Bleda, in Ant. Gogala, uč. iz Begunj, in sicer od 9 volilcev sta dobila vsak po 6 glasov, a poslednji sè svojim glasom. O tej volitvi bi bilo mogoče pisati malo kritiko, a jaz to opuščam, da se zopet komu ne zamerim, — vsaj me imajo vže tako nekateri pregloboko v želodec; a gotovo brez veljavnega vzroka, toda to morem pa vendar naznaniti, da agitacija tudi tam ni izostala. Koga da smo izvolili, to bode prihodnost pokazala; mi imamo sicer popolno zaupanje v novo izvoljena g. zastopnika, a nju dveh čaka gotovo obilo dela i truda, ako bota hotela svoji nalogi, po želji volilcev, kos biti. Po izveršeni volitvi se zapisnik sklene in podpiše, a predno se razidemo, želi g. nadzornik od učiteljev še pozvediti, ktere dnove in ure podučujejo ponavljavno šolo, da mu bode mogoče, kakor želi, v teku tega šol. leta tudi taiste ogledati. — A kakor se iz ovih učiteljskih naznanil more posneti, bode ovi ogled gosp. nadzorniku jako težaven (to nas nič ne briga Vr.), kajti razun kakih 3 ali 4 šol, se ponavljavna šola ali zjutraj pred ali pa popoldne po vsakdanji šoli podučuje; to je po mojnih mislih za ogled jako neugoden čas. — Toliko za ta pot, v prihodnje še kaj, ako je drago! (Prosimo.) . . . . . a.

— *C. k. okr. šol. nadzorniki* za prihodnjo šestletno dobo so: za Ljubljano g. pl. Gariboldi, gl. učitelj na m. učiteljišču; za Ljub. okolico g. Anton Wisiak, učit. na vadnici; za Kamnik g. Janez Sima, učit. na vadnici; za Litijo g. baron Beno Taufferer, preds. kraj. šl. svetu v Višnji gori; za Kerško g. Mihael Wurner, gim. prof. v Ljublj.; za Rudolfovo g. K. Legat, korar v Rodolfovem; za Černomelj g. Anton Jeršinovic, naduč. v Černomlju; za Kočevje g. W. Linhart, gl. učit. na m. učiteljišču; za Logatec g. Janez Eppich, uč. na vadnici; za Kranj g. Henrik Pirker, gim. prof. v Kranji; za Radovljico g. Silvester Keše, dekan v Begunjah in za Postojno g. Janez Thuma, učit. v Vipavi. —

— *Krajni šol. svet za Ljubljano* se je konstituiral: pervomestnik mu je g. ravnatelj Mahr, njegov namestovalec župnik g. Köstl; udje so še g. g: srenj. svetovalca pl. Čuber in Leskovic, protest. župnik Schak, učitelja: Linhart in Eppich. Krajni šolski nadzornik z virilnim (osebnim) glasom je vodja II. m. šole g. Belar.

— *Podporno društvo* učit. pripravnikom na c. k. učiteljišču v Ljubljani je imelo občni zbor 17. dec. pr. l. Društvo ima 950 gl. premoženja, obresti in polovica rednih doneskov se obrača v podporo pripravnikom. V odboru so: ravnatelj Hrovath (pervosednik), Wilhelm Linhart (blagajnik), France Gerkmann (tajnik), Willibald Zupančič in Janez Sima. »L. Ztg.«

— *Iz Kamnika*. Volitev dveh zastopovalcev učiteljstva za Kamniški okraj je bila 14. dec. p. l. Izvoljena sta prejšnja zastopovalca g. g.: France Cerar iz Blagovice in France Golmajer iz Doba.

— *Delitev zimske obleke* 25 dečkom in 25 deklicam mestnih šol je bila 24. dec. pr. l. v narodni čitalnici v Ljubljani. G. Bleiweis je rekel, da se že od l. 1865, od kar je blaga Orlova družina to misel sprožila, deli v čitalnici zimska obleka šolskim otrokom. Tudi letos se ni opustila ta hvalevredna navada, in danes se bode delilo otrokom, kar so gospe in gospodičine že tedne in tedne izdelovale. — Obdarovanih je bilo 12 iz I., a 13 iz II. mestne šole, tedaj 25 dečkov, deklice pa so bile naj več iz nunske šole, kjer je največ učenk in pa iz mestne dekl. šole. Slovesnost je končal govor g. Praprotnika, vodja I. m. šole, ki je otrokom v lepi besedi na serce polagal njih dolžnosti, da postanejo koristni udje človeški družbi, ter se v imenu obdarovancev zahvaljeval dobrotnikom uboge mladine za njihov trud in požertovalnost! Slava njihovemu spominu!

— **Mestni učitelji se najvljudneje zahvaljujejo vsem dobrotnikom uboge mladine, vzlasti pa p. i. gospodom, ki so dobrotljivo pripomogli, da se je večerna zabava 9. decembra p. l. jako slavno izveršila osobito čveterospevu „Slogi“, gospodu kapelniku Czansky-mu, pred vsem pa dobroznani „Tavčar-jevi“ hiši za verlo postrežbo.**

— Božično drevo je vzrastlo letos tudi v zavetišču za dečke v hiralnici, in 28. decembra so vže prvi sad brali iz tega drevesa. — Hvala vsem dobrotnikom!

— Odborovo sejo je imelo slov. učit. društvo 28. decembra, kakor je bilo naznanjeno. O tem več prihodnjič.

Javna zahvala.

Pred kratkim je poslal v. č. g. Simon Zupan, bivši duh. pom. na Dobravi (zdaj radi bolehnosti v pokoji), podpisanemu 150 pisnih sešitkov (tek), škatlico peres, škatlico čertalnikov in kakih 100 peresnih deržajev, da je razdeli med revne učence. — V dolžnost si štejem, da se v imenu revne šol. mladeži, blagemu dobrotniku javno in najserčneje zahvaljujem za lepi dar. Bog plati obilo, in podeli blagemu g. dobrotniku ljubo zdravje! Ob enem pa tudi prav vljudno prosim še druge g. dobrotnike šol, posebno tukajšne rojake, da se še v prihodnje blagovolijo spominjati naše šole in revnih učencev. Vsak, tudi naj manjši dar bode s hvaležnostjo sprejet.

Vodstvo lj. šole v Kropi.

Marko Kovšca, učitelj.

Vabilo na naročbo.

„Učit. Tovaríš“ vabi vse svoje stare znance in prijatelje, zlasti pa svoje tovariše učitelje v naročbo za l. 1877, v katerem nastopi svoj XVII. tečaj. List, ki izhaja že toliko časa, je prijateljem in neprijateljem dobro znan, tedaj je odveč, še enkrat povedati kaj hočemo. Komur je mar slovenska šolska stvar, nas bode rad podpiral tudi še v prihodnje. Velja pa „Tovaríš“ za vse leto 3 gl., za pol leta 1 gl. 50 kr. Naročnino sprejema založnik R. Milic na st. tergu h. št. 33 po starem, a po novem 19, dopise pa prejema vrednik M. Močnik, mestni učitelj, pred škofijo št. 304, a po novem 13.

Na razpolaganje imamo še nekatere tečaje l. 1874, 1875 in 1876, s katerimi lahko postrežemo prijateljem našega lista.

Pričujočo številko pošiljamo še starim naročnikom, a drugo bomo poslali le tistim, ki se naroče. Prosimo tedaj, podvizajte se rojaki!

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. Na 1razr. lj. šoli v Nadanjem selu (pri sv. Mihelu) v Postojnskem okraju, se oddaja služba učitelja z l. p. 500 gl. in prostim stanovanjem v šolskem poslopju. Želi se orglanja sposoben učitelj, za kar se tudi primerna plača dobiva, najmanj 60 gl.

Kraj je tukaj prijeten, postaja »sv. Petra« na juž. železnici je pol ure od učit. stanovanja.

Prositelji naj pošiljajo svoje prošnje z dotičnimi spričevali podpisanemu krajnemu šolskemu svetu najdalje do 1. svečana 1877.

Kraj. šol. svet v Nadanjem selu dné 26. grudna 1876.

Valenčič m/p., prvomestnik.

— Na 1razr. lj. šoli na Dobrovi pri Ljub. se razpisuje učit. služba l. p. 500 gl. in prosto stanovanje. Prošnje v 6 tednih kraj. šl. svetu na Dobrovi. — V okraji Radovljskem: na 1razr. lj. šolah v Gorjah, Koroški Beli, Srednji vasi, Mošnjah in Ratečah l. p. 400 gl., stanovanje; na Jesenicah 400 gl., doklade 42 gl. v srebru in stanovanje; okr. šl. svetu v Radovljici do 30. januarja 1877.

Premembe pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. G. France Koncilija, učit. na zasebni šoli v steklarni pri Kočevji, naduč. v Žužemberku. Učit. kand. g. France Jeglič je pomožen učitelj v Mavčičah. G. g. Pečar Janez iz Vač in Peruci France iz Dola, litij. okraja, sta menjala za službi.

 Današnjemu listu je priloženo naznanilo o zalogi slov. šol. knjig. „Učit. društva za slov. Štajer v Ljutomeru“.

Učiteljsko društvo za slovenski Štajer

v Ljutomeru (Luttenberg)

ima v zalogi razne

 slovenske šolske knjige

posebno pa sledeče:

- Lapajne: Geometrija ali merstvo, cena 24 kr.
Netolička-Lapajne: Mala fizika v pogovorih, cena 25 kr.
Netolička-Lapajne: Mali prirodopis v podobah, cena 60 kr.
Decker-Lapajne: Fizika in Kemija, cena 70 kr.
Krones-Lapajne: Pripovedi iz zgodovine Štajerske, cena 8 kr.
Netolička-Lapajne: Občna zgodovina za narodne šole, cena 25 kr.
Praprotnik: Slovenska slovnica, cena 30 kr.
Praprotnik: Spisje, cena 32 kr.
Slovenski učiteljski koledar za leto 1877 z imenikom slovenskih šol in učiteljev po 10, 15, 20, 25, 30 in 40 kr.
Dr. Razlag: Slovenska pesmarica, cena 60 kr.
Lapajne: Kranjsko ljudsko šolstvo, cena 20 kr.
Tempsky: Kazalni nauk v podobah s slovenskim in nemškim tekstom; cena 6 gld. 66 kr. (v knjigi) ali 14 gld. (na debelem papirji).
Prausek-Praprotnik: Tablice s čerkami (bralni stroj), cena 1 gld. 80 kr.
Žnidaršič: Nauk o decimalih in novi meri, cena 60 kr.
Žnidaršič: Abecednica, cena 20 kr.
Barbika Höchtl: Stari vojak in njegova rejenka, (otročka gled. igra), cena 20 kr.
Ustrahovalna pravila ljutomerske šole, cena 1 kr.
Slomšekove pesmi, cena 1 gld., oziroma 90 kr. (nevezane).
Felkl-nove risanke, št. 1 (pike 1 cm. narazen), št. 2 (pike 2 cm.), št. 3 (pike 4 cm.), št. 4 (brez pik); cena enemu kosu 6 kr.; 100 iztisov 4 gld. 70 kr., 50 iztisov 2 gld. 40 kr. (Felkl-nove risanke so najboljše risanke.)
Knapek-ove risanke (tudi s slovenskimi napisi), št. 1 (pike 1 cm.), št. 2 (pike 2 cm.); cena 3 kr.; 100 kosov 2 gld. 85 kr., 50 kosov 1 gld. 45 kr.
Winiker-jeve pisanke, cena 2 kr.; 240 kosov 2 gld. 90 kr.; 120 kosov 1 gld. 50 kr., 60 kosov 80 kr.

Razen teh naštetih artikelnov postrezalo se bode še z drugimi rečmi, katerih bodo p. n. naročevalci zahtevali. — Naročila se bodo urno po pošti izvrševala. Pri majhnih naročilih naj se izvoli denar naprej poslati (po poštni nakaznici; dodá naj se tudi donesek za poštarne marke, 5 ali 10 kr.) in pošiljatev se bode radi manjših stroškov pod križnim ovitkom oddala pošti; pri večjih naročilih se bode znesek na pošti povzel. Samo znanim in zanesljivim naročevalcem se bode blago na vero poslalo.

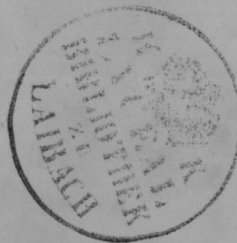
Naš namen ni, dobička iskati, ampak na to delati, da se bode naše domače blago bolj razširjevalo, in da bodo slovenski učitelji po hitri poti in po nizki ceni v roke dobili slovenske šolske potrebščine. Prosimo torej zaupanja in podpore!

UČITELJSKI
TOVARIS.

List za šolo in dom.

Sedemnajsti tečaj.

1877.

Odgovorni vrednik:

Matej Močnik,

učitelj v I. mestni deški šoli v Ljubljani.

V LJUBLJANI.

Natisnil in založil Rudolf Milic.

UČITELJSKI
TOVARISŠ.

—
List za šolo in dom.

Sedemnajsti tečaj.

1877.

Odgovorni vrednik:

Matej Močnik,

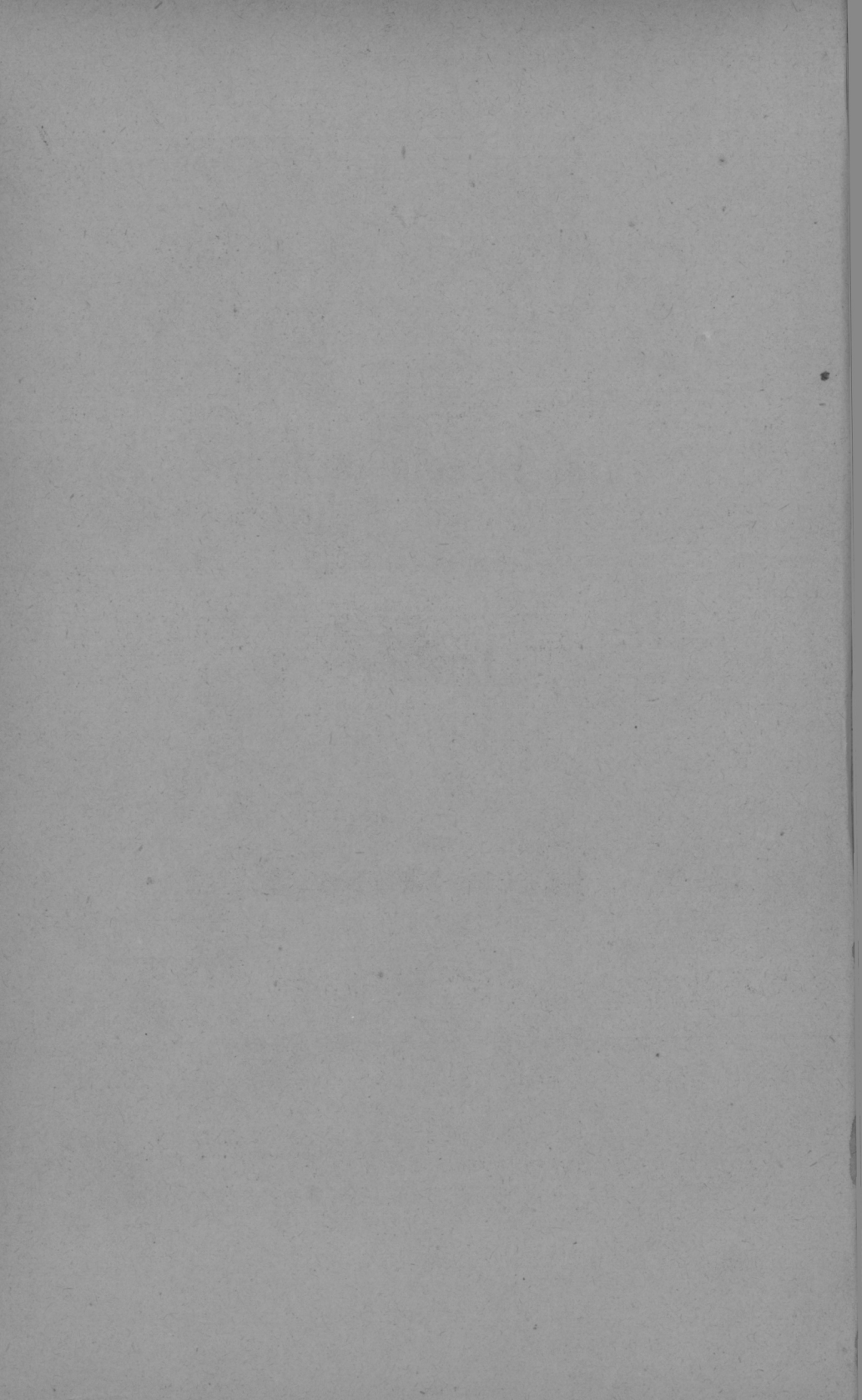
učitelj v I. mestni deški šoli v Ljubljani.

V LJUBLJANI.

Natisnil in založil Rudolf Milic.

K A Z A L O.

I. Odgoja in poduk.

	Stran.
Obravnava beril v ljudskeji šoli l. 1	1 — 3
Pripravljavna pot v zemljepisje in zgodovino l. 1, 2, 3, 5, 8, 9, 11, 13.	
Nazorni nauk l. 1.	
O odgoji l. 3 in 4.	
Poduk v risanju na lj. šolah iz „Oesterr. Schulbote“ l. 4, 5, 6.	24
Pedagogični pogovori l. 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24.	
Kazalni poduk (nekateri misli o njem) l. 9	138
Vprašanja v šoli	217 — 218
Kakšen pomen ima zgodovina l. 17, 19.	
Kje je iskati uzrokov, da nauk o računstvu ne rodi pravega sadu l. 20, 21, 23.	
Geometrijsko oblikoslovje in njegovo združevanje z risanjem l. 20, 22, 23, 24.	
Pomočne knjige v lj. šoli	321 — 323
Sedanje šolske knjige, kako bi se vravnale	337 — 339
Zakaj je dobro in koristno, da si učitelj spoštovanje pridobi	344 — 345

II. Razni spisi.

Valentin Vodnik l. 1.	
Cerkveno petje. Slovenec l. 1, 2	13 — 14
Zahvala mestnih učiteljev v Ljublj.	15
Javna zahvala iz Kroke	15
Vabilo na naročbo	16
Denarna kazen v prid ljudski šoli	17 — 18
Javna zahvala iz Lašič	32
Dr. Jakob Zupan l. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21.	
Šolstvo v Avstriji koncem l. 1875, l. 6, 7.	
Aprilu (pesem)	97
Spominke slike iz svetovne razstave na Dunaji l. 1873 l. 7, 10, 13, 15, 21.	
Solnčniki, ki vodo derže	111
Prijatelji in sovražniki kmetijstva iz med živalstva	127
Gojitelji varujte otroke strupa	128
Zemeljna teža l. 10, 11.	
Gospodarske in gozdinarske šole v Avstriji	186 — 189
Vabilo na naročbo za II. polovico t. l.	192
Računski stroj	219 — 221
Govor o koncu šl. leta (pesem)	225 — 226
Moja Avstrija (pesem)	241
Leon Thun (govor ob sklepu katoliškega shoda l. 16, 17, 18, 19.	
Naj pomaga kdor more, ali hoče	254

Razgovor vredništva	255
Novi šoli se očituje i. dr. l. 18	273 — 277
Učencem o začetku šl. leta (pesem)	289
Matej Ravnikar l. 22, 23.	
Javna zahvala iz Sore	368
Vabilo na naročbo za l. 1878	369
Dr. Zupan in dr. Prešern	371 — 376

III. Slostvo in učila.

Krajna imena (iz Edinosti)	32
Jezičnik XIV. leto (Pohlin — Vodnik)	32
Besednik	64
Slovenski učitelj	64
Hrvatski	64
Valvazor „Ehre d. Herz. Krain“ l. 7.	
Nove cerkvene pesmi (Foerster)	112
23 cerkvenih pesem	142
Časopis „Maticе slovenske“	191
Niedergesäss-ova berila poterjena	223
Poduk v ženskih ročnih delih	306
Priporočilo knjig iz Milic-ove tiskarne	306 — 307
Kratka Katehetika	320
Kocenov zemljepis (poslovenjen)	336
Učitelj Dobrašin	336

IV. Šolski ukazi.

Iz seje c. k. dež. šl. sveta l. 2, 3, 5, 7, 8, 11, 12, 13, 15, 18, 19, 21, 22, 23.	
Iz seje kranjskega dež. odbora l. 2, 4, 6, 8, 12, 13, 18.	
Ukaz učnega ministerstva 6. maja 1874 o risanji v ljudski šoli l. 4	49 — 52
Šolskega in učnega reda revizija	48, 80
Bukve ubožnim učencem na Kranjskem	111
Učiteljska spraševanja (spomladi)	112—143, 160
„ „ (jeseni)	303, 336
Deržavne stipendije učit. pripravnikom	112
Iz dež. šolsk. sveta v Tirolih	128
Matija Vrečko na Avstrijsko	128
Izpraševalna komisija v Kopru	160
Ukaz naučnega ministerstva o risanji na izobraževališčih za učiteljice ročnih del	215 — 217
Nadzorovanje kerščanskega nauka	223
Postava zastran interkalarij poterjena	223
Učitelji morajo naprošene službe sprejeti	223
Cerkvena godba l. 16	249
Postava za pobiranja šl. naklada poterjena	365
Imenovanje nadzornika na Štaj.	388

V. Dopisi in novice.

Nadzorniki šolski za prihodnjo šestletno dobo	14
Krajni šl. svet za Ljubljano	15
Volitev dveh zastop. učit. v Kamniku	15
Delitev zimske obleke v Ljublj. čitalnici	15
Šolstvo v deržavnem zboru	28
Božično drevo v zavetišču dečkov	31
„ „ pri rokodelčnih	32
Vabilo k občnemu zboru Matice	32
Iz Šent-Jernej l. 3, 16	41, 249

Iz Železnikov l. 3	42
„ Rudolfovega okraja l. 3	43
„ seje srenj. odbora Ljublj.	47
Šolski in učni red — komisija za nasvete o prenavedbi	48
† France Bostijančič, katehet	48
Iz Istr. dež. zbornice	63
Raznotero	63
J. Rozman, katehet na mestnih šolah	63
† France Bevk, učitelj	64
Občni zbor „Slov. Matice“	76
Iz Dunaja	79
Krajnska hranilnica	79 — 80
Predavanje v korist „Nar. šoli“	80
Mestni zbor Ljublj. občine	96
J. J. Strosmajer (past. list)	96
† Ivan Tušek	96
Novičarske drobtince	111
Splošni shod avstrijskih katoličanov	112
Pred porotno sodnijo	112
Družba kmetijska Kranjska (seja dne 35. marcija)	126
Mestni odbor (seja 5. aprila)	126
Družba kmetijska Štajerska (seja 5. februarja)	126
Iz zapadnega Slovenskega (učit. kandidatje v Kopru)	126
Šolski otroci (število teh v Ljubljani)	127
Zdravstvo po mestnih šolah	128
Averspergov dijaški zavod	128
Zasebna šola v Kočevju	128
Glasbena Matica (občni zbor)	141
Cesarjeva podoba	142
Iz deželnih zborov	143 — 158; 171 — 172
„ Dunaja 25. aprila	157
Katoliški shod na Dunaji l. 10, 11, 12, 13.	
† Emilija Korošic l. 10, 11.	
C. k. založba šolskih knjig na Dunaji	160
Podučitelji na Štajerskem nimajo starostnih doklad	160
Koroški dež. zbor.zastran petletne doklade	176
Peticija slov. učit. društva dež. zboru	200
Šolsko obiskovanje na Štaj.	207
Zrelostni izpit na c. kr. m. učiteljišču	208
Iz Vrabč na Vipavskem	221 — 222; 316
„ Cola	235 — 237
C. kr. m. in ž. učiteljišče sklep šolskega leta	239
Srednje šole	239
Višja realka	239
Novomeška gimnazija	239
Mestne šole	239
Možko učiteljišče (IV. tečaj)	253
Mariborsko učiteljišče	253
Zagreb (viša devojčka i obće pučke škole) konec l. 1877	253
I. in II. deška in deklška mestna šola konec l. 1877	254
† Anton Pavčič	254
Iz Celjske okolice	264 — 265
Metelkova darila razpisana	270
V Idriji šolska razredba konec leta	270
V Kranji	272
V Škofji Loki šolska razredba konec leta	272
† Ljudmila Linhart	272
Jahresbericht der Schule zu Adelsberg	302
Letno sporočilo šole v Črnomlji	302
„ „ „ v Višnjigori	303
Idrija (nova šola otvorjena)	303

V Velikih Lašičah	334
M. in ž. učiteljišče	335
M. in ž. vadnica	335
Iz Dunaja	349 — 350
Cindler, nadzornik	352
Novo šolsko poslopje v Kerškem	355 — 356
Predstev Ljubljanskega mesta za m. šole	382
Telefon, daljnogovornik	383
Velika podoba za Novi-York	383
† Gspa. Orlova, delitev zimske obleke v Lj. čitalnici	384
Pogreznjeno mesto	384

VI. Društva.

Podporno društvo učit. pripravnikov	15
Račun „Narodne šole“ od 28. septembra do 25. januarja 1877 l. 3	44
Slovensko učit. društvo l. 3, 4, 16	319, 320, 334, 350 — 351
Vdovsko učit. društvo (pravila prenarejena) l. 5	78
Narodna šola (Javna zahvala)	112
Cecilijino društvo v Ljubljani pravila l. 8	123 — 125
Vdovsko učit. društvo l. 8, 16	270, 271, 317 — 318
Cecilij. društvo	208
Narodna šola račun v l. 19.	300 — 301; 352, 367 — 368

VII. Zborovanja učiteljska (uradna).

Učit. konferenca v Črnomlji l. 1 in 2.	
„ „ v Radoljici l. 1.	
„ „ v Postojni l. 11, 12.	
„ „ v Ljubljani l. 12, 13, 14.	
„ „ v Kranji l. 13.	
„ „ za Celje, Celjsko okolico in Laško l. 14.	
„ „ v Črnomlji l. 14.	
„ „ v Kranji l. 16, 17.	
„ „ za Ljubljansko okolico l. 16, 17, 18.	
„ „ v Kerškem l. 18, 19.	298 — 299
„ „ v Kočevji l. 18.	
Deželna učit. skupščina v Solnogradu	287
„ „ „ na Dolj. Avstriji	287
„ „ „ v Celovcu	288
Učit. konf. v Rudolfovem	316 — 317

VIII. Muzikalije.

Himna učiteljska, priloga k l. 4.
 Aprilu v l. 7.

Razpisi in premembe po vseh listih.

